

AKTIIVÕPE VÄÄRTUSKASVATUSES

Kui tänast konverentsi hakati organiseerima, paluti mul sõnastada oma ettekande pealkiri ning see sai mõninga järelemõtlemise järel ka tehtud. Tahtsin teiega jagada ühte oma kogemust rollimängust ning puudutada ka teisi väärtuskasvatuse alaseid meetodeid. Ometi, valmistudes ettekandeks, kahtlesin üha enam oma pealkirja valikus.

Selgitan teile esilekerkinud kitsikusi, alustades tagantpoolt.

VÄÄRTUSKASVATUS

Kõigepealt alustan sellest, et uues riiklikus õppekavas on väärtustele pööratud rõhku: see on läbiv teema kõigis ainetes, sõnastatud on väärtusalased kompetentsid, mida õpilased peaksid omandama ning alusväärtused, millel RÕK ise põhineb. Need alusväärtused rajanevad „*Eesti Vabariigi põhiseaduses, ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioonis, lapse õiguste konventsioonis ning Euroopa Liidu alusdokumentides kirja pandud eetilistest põhimõtetele. /.../ Alusväärtustena peetakse silmas üldinimlikke väärtusi (ausus, hoolivus, aukartus elu vastu, õiglus, inimväärikus, lugupidamine enda ja teiste vastu) ja ühiskondlikke väärtusi (vabadus, demokraatia, austus emakeele ja kultuuri vastu, patriotism, kultuuriline mitmekesisus, sallivus, keskkonna jätkusuutlikkus, õiguspõhisus, solidaarsus, vastutustundlikkus ja sooline võrdõiguslikkus).*“

Iseenesest on tegu igati mõistlike väärtustega, mis väärivad omaksvõtmist. Vaevalt et keegi oleks selle vastu, et järeletulev põlvkond oleks aus ja õiglane, hooliv ja salliv. See, mis mind kahtlema pani, oli liitsõna teine pool: kasvatus. Kasvatuse definitsioone on pakutud mitmesuguseid. Hirsjärvi defineerib kasvatusena tegevust, mille eesmärgiks on eelduste loomine inimese mitmekülgsel arengule ja kasvamisele (Hirsjärvi 1983, 72-73). Vermasvuori toob lisaks sisse tööga, et inimene ei kasva vaakumis, vaid on alati seotud teatud kultuuripärandiga, nõnda on kasvatus (teadlik) „kultuuripärandi vahendamine suhtlemise kaudu“ (Vermasvuori, 1987). Ka uus riiklik õppekava võtab arvesse kasvatus, sealhulgas väärtuskasvatuse kontekstuaalsuse: „*Õppekavas mõistetakse kasvatust kui õpilase suhete kujundamist teda ümbritseva maailmaga.*“ § 4 (3)

Nendest definitsioonidest võib jääda mulje, et õpilane on objekt, kellele edastatakse teadmisi, hoiakuid ja suhtumisi. Kasvatamise tõlgendamine dressuurina eeldab seega rollijaotust, kus õpetaja on teadmiste valdaja ja õppijad on passiivsed teadmiste vastuvõtjad, otsekui toormaterjal, mida õpetaja kujundab. Taoline käsitus on aga eetilistest perspektiivist pisut kahtlane ning õpilase roll on lahtine. Teine raskus seostub aga õpitulemustega – kuigi dressuuri tulemusel on võimalik saavutada kergesti mõõdetavad tulemused, (mis annab küll hea enesetunde), ei loo ta eeldusi kriitiliseks mõtlemiseks ja sügavamaks mõistmiseks.

Seetõttu lubage mul muuta fookust õpetajalt õpilasele ning küsida hoopis, mis on õppimine. Õppimise kaasaegses käsitusel on õpilane autonoomne ratsionaalne indiviid, kel on võime suhtestuda õpitavaga, olla motiveeritud ning huvituda, kel on oma eneseväärikus ja kes vajab edu kogemust. Mõistan allpool õppimisena suunatud tegevust, mille tulemusel leiavad õppija käitumises või käitumis-võimelisuses aset suhteliselt püsivad muutused. Õppida saab mitte ainult teadmisi ja oskuseid, vaid ka väärtusi, suhtumisi ja hoiakuid, norme ja tavasid. Niisiis, õppimise käigus teatud kogemused transformeeritakse teadmisteks, oskusteks, hoiakuteks ja väärtusteks. See on õpilase ja õpetaja ja laiema konteksti koostöö tulemus, mida rõhutatakse ka uues RÕK-s: „*Edukas väärtuskasvatus eeldab kogu koolipere, õpilase ja perekonna vastastikust usaldust ning koostööd.*“

Teadmine uues hariduse kontseptsioonis ei tohiks seista lahus indiviidi reaalsusest, vaid seostuma arusaamisega iseendast. Tahan siinjuures rõhutada, et väärtuskasvatus pole (olgu siis tüütu või vaimustav) lisakohustus koolile ja õpetajale, vaid läbiv ülesanne, mis avaldub kõiges koolis toimivas. See tähendab, et õpetaja ei õpeta ainesis JA väärtusi, vaid ainesis sisalduvaid väärtusi. Väärtused ei võistle oma olemasolu pärast teadmiste ja oskuste suunatud eesmärkidega ega ole ka pelgalt nende teenistuses, vaid on nendega kooskõlaline eesmärk.

AKTIIVÕPPEMEETODID

Järgmine kitsikus tulenes sõnast aktiivõppemeetodid esimesest poolest: aktiivõpe. Sageli aitab mõistete defineerimisel vastandite otsimine. Mis oleks aktiivõppe antonüüm? Passiivõpe? Lubage aga küsida, kuidas saab õppimine olla passiivne? Kui õpilane ei osale aktiivselt õppimise protsessis, mõtestades ja seostades omandatud teadmisi, siis kognitiivse ja sotsiaalkonstruktivistliku käsitluse kohaselt ju õppimist ei toimugi. Tava-arusaama kohaselt liigitatakse loengut ja teisi frontaalõppe meetodeid passiivseteks ja näiteks rühmatööd või ajurünnakut aktiivõppemeetoditeks. Olles ise olnud nii õppija kui õpetaja ei saa ma klassifitseerida teatud meetodeid aktiivõppe omadeks ja teisi passiivõppe omadeks. Olen kogenud rühmatöid, kus ei toimu mingit õppimist ning sõna saab vaid paar aktivisti; ajurünnakut, mille jooksul võib rahulikult silma looja lasta. Samas kuulanud loengut, kus enda sisemise aktiivsuse ajal toimub mõtteskeemide muutmise peadpööritava kiirusega ning passiivsusest oleks ebaõiglane kõnelda. Seega on küsimus pigem ebaõnnestunud või õnnestunud õpikogemuses, kuivõrd on kaasatud õpilaste uudishimu, ruumi tehtud loomingulisusele, avastamisele, koostööle ja kriitilisele mõtlemisele.

Teine kitsikus tulenes keskendumisest meetoditele. Meetodid lahus vastavast inimkäsitlusest ja haridusfilosoofiast eeldab aga instrumentalistlikku lähenemist nii õpilasele kui ka õppimisprotsessile. Eeldatakse, et on olemas meetodid, mille õige rakendamine tagab väärtuskasvatuse toimumise. Tahan oma järgneva ettekandega näidata, et väärtuskasvatus ei ole teatud nippide äraõppimine, vaid see kätkeb endas erinevat inimkäsitlust, mis ei luba õpilast taandada (ka mitte väärtus-) kasvatus objektiks. Niisiis, saab rääkida pigem hoiakutest lähtuvatest ja nendega kooskõlalistest lähenemistest.

Ka õppimine hõlmab enam kui mõõdetavat ning peale meetodite või isegi enam neist mõjub viis, kuidas suheldakse ning mida keskkond soodustab. Sega pealkirja „aktiivõpe väärtuskasvatuses“ tuleb mõista kui uuest õppimise paradigmat lähtuva inimesekäsitlusega kooskõlalist õppimist.

KLASSIKUTE JUURDE!

Kuna tegu pole meetodite koguga, vaid uuest hariduse paradigmat lähtuva käsitlusega, siis peatun lühidalt kahel klassikul, kes on oluliselt mõjutanud minu arusaamist õppimisest ja õpetamisest. Esimene on haridusteadlane Paulo Freire ning teiseks filosoof ja sotsiaalteadlane Hans-Georg Gadamer.

PAULO FREIRE

Paulo Freire (1921–1997), Brasiilia haridusuuendaja, oma enim tuntud raamatus *Pedagogy of the Oppressed* (Freire 1972), rõhutab dialoogi olulisust õppeprotsessis. Freire arusaam haridusest pole

mitte traditsiooniline, vaid rekontseptualistlik: see ei valmista õpilasi ette elama homses, vaid kujundama homset ja osalema selles. Freire, olles kriitiline ühiskonnas valitsevate struktuuride suhtes ning valutades südant oma õpilaste pärast, on huvitatud, et tema õpilaste võimuses oleks olemasolevate sotsiaalsete struktuuride muutmine ning nad saaksid otsustada oma elu üle. Kuigi dialoogilist meetodit kasutas juba Sokrates, tuleb tunnistada, et Freire lähenemine on radikaalselt erinev. Tema klassifitseeriks sokraatliku dialoogi vertikaalseks „eliidi dialoogiks“. Ta kritiseerib teravalt pedagoogikat, kus õpetajal on teadmise ainumonopol ja õpilaste ülesanne on sõnastada valmis vastuseid ning ta tituleerib sellise pedagoogika ladestamise pedagoogikaks (*'banking pedagogy'*). Õpilased on taolise käsitluse kohaselt objektid, kes peavad kuulama ja õpetaja rolliks on teadmiste edastamine. Taolise pedagoogika raamistikus saab õpilane talletada informatsiooni, kuid mitte oma kogemuste üle kriitiliselt reflekteerida. Freire jaoks on tõeline pedagoogika dialoogiline horisontaalne suhe, mille mõlemal osapoolel on võime reflekteerida. Ilma taolise refleksioonita on tegu kodustamisega ning manipulatsiooniga:

“Püüie vabastada rõhutuid ilma nende reflektiivse osaluseta tähendab käsitleda neid objektidena, mida tuleb päästa põlevast hoonest, see tähendab nende juhtimist populistlikusse lõksu ning muuta neid massiks, mis on kergesti manipuleeritav.” (Freire 1972, 52)

Freire kasutab dialoogilist lähenemist reaalsus e muutmiseks (Freire 1972, 75). Ta nimetab ka eeldusi, milleta ei ole dialoog võimalik:

- Dialoog põhineb armastusel, austusel ja tolerantsusel. Võimustruktuuride kasutamist näeb vastandina armastusele.
- Dialoog ei saa toimuda ilma alandlikkuseta ning avatuseta teistele, õpetaja ei saa ennast pidada tõe valdajaks.
- Usk inimestesse on *a priori* eeldus dialoogiks, kuid see ei tähenda naiivsust, vaid usaldus ehitatakse dialoogis üles. (Freire 1972, 77–80)

Freire rõhutab, et dialoog pole mitte niivõrd tegevus, kuivõrd suhtumisviis õpilastesse ja õpetamise raamistik.

Kuigi ma isiklikult ei alahinda nn iseloomukasvatust ja hindan kõrgelt lasteaedu, koole, kogudusi ja kollektiive, mis oma eetose, sisemise kultuuri ja väärikusega kasvatavad ausaid, väärikaid ja sallivaid lapsi, olen ma veendunud, et üksi sellest ei piisa. Lisaks väärtuste edastamisele peab autentne ja tähenduslik väärtuskasvatus sisaldama ka kriitilist ning (enese-)reflektiivset väärtusõpet. Samas ei saa ma päris nõustuda Freire vastandumisega ühiskonnale ning seetõttu lubage mul peatuda filosoof Hans-Georg Gadameril (1900–2002).

HANS-GEORG GADAMER

Ka Gadamer rõhutab dialoogi olulisust inimeksistentsiks. Kui Freire jaoks on dialoogi eesmärgiks anda õpilastele vabadus ja muuta keskkonda, milles elatakse, siis Gadameri jaoks on dialoog vahend enda arusaamade muutmiseks, mõistmaks maailma ning rõhuasetus on mõistmise dialoogilisel loomusel.

Mis on väärtuskasvatuse jaoks eriti oluline, on see, et Gadamer esitab alternatiivse arusaamise inimteadmisesest, vastandudes nii subjektivismile kui ka positivismile, rõhutades, et teadmine pole

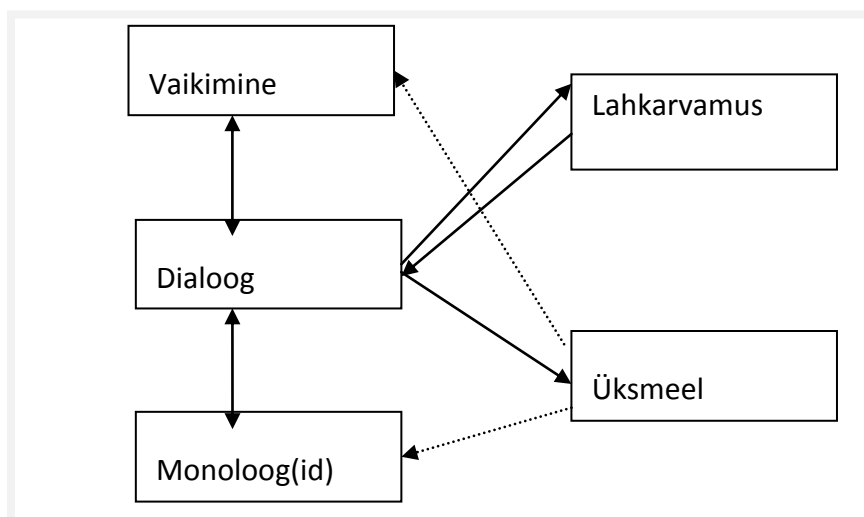
mingi fikseeritud olemus, mida peab taipama või midagi, mida saab avastada, kuid ta pole ka suvaline. Pigem on see interaktsioonil põhineva protsessi vili. Igal inimesel on oma „mõistmise horisont“, mis sisaldab muuhulgas ka eelarvamusi ning on alati piiratud. Mõistmise horisont on fenomeni nägemine teatud vaatevinklist. Nõnda on teadmine küll alati piiratud, kuid saab rääkida oma vaatenurga laiendamisest. Kui mõistmise horisont on väike, on see piiratud vaid lähima ümbrusega (Gadamer 1975, 269). Siinjuures peab mainima ka seda, et Gadameri jaoks on eelarvamused ehitusmaterjal, millest ehitatakse mõistmine üles igaveses reaalsuse interpreteerimise protsessis. Lävimine teiste arusaamadega on oluline oma arusaamise ülesehitamisel. Dialoogilises lävimises teisega püüab inimene oma mõistmise horisonti sobitada teise omaga. Dialoog ja avatus tähendab siin seda, et ollakse avatud teistele arusaamidele, ning endast erinevat arusaama võetakse kui kaalumist väärivat (Gadamer 1975, 347). Nõnda muutuvad oma arusaamised komplekssemaks ilma, et peaks ilmtingimata teisega nõustuma.

Dialoog Gadameri jaoks ei piirdu ainult hetkeseisuga, vaid sisaldab ka dialoogi traditsiooni ja kontekstiga, millesse kuulatakse. Nõnda ehitatakse mõistmine üles mitmetest kihtidest; enda arusaamad, teiste arusaamad, oma konteksti arusaamad.

DIALOOG JA SALLIVUS

Selleks, et mõista, mis on dialoog, on kasulik taas pöörduda võimalike antonüümide juurde. Siin on kaks võimalikku varianti: vaikimine ja monoloog (või ka paralleelselt toimuvad monoloogid, kus teis(t)e arvamust ei kuulata või ei võeta tõsiselt).

Tõeline dialoog võib tekkida tänu lahkavamate ilmlemisele ning pädida nii selle mõistmisega, et lahkavamused olid suuremad kui ette kujutati kui ka üksmeelele jõudmisega.

Dialoogi õnnestumise eelduseks on sallivus teisitimõtlemlse suhtes. *“Tolerantsus teeb erinevuse võimalikuks; erinevus teeb tolerantsuse vajalikuks.”* (Walzer 1997, xii).

Michael Walzer eristab 5 tolerantsuse e sallivuse tüüpi, millest kaks viimast sisalduvad endas aktiivset lävimist ja dialoogi endast erinevaga.

1. Resigneerunud erinevusega leppimine eesmärgiga säilitada rahu
2. passiivne, ükskõikne suhtumine erinevusse: issanda loomaaed on kirju
3. moraalne stoitsism, äratundmine, et teistel on õigus, isegi kui nad kasutavad neid õigusi ebameeldival viisil;
4. avatus teistele, huvi, soov kuulata ja õppida;
5. entusiastlik erinevuste toetamine; äratundmine, et erinevuste olemasolu teeb valikud võimalikuks, tunda autonoomiat ja tähenduslikkust. (Walzer 1997, 10–11)

Dialoogiline lähenemine töötab mitte ainult õpilaste ja õpetaja kaasatust, vaid ka tõstab laste eneseväärikust, arendab kriitilist mõtlemist ja sotsiaalseid oskusi, iseloomu kujundamist, annab võimaluse osaleda demokraatlikes protsessides ning juurutada demokraatlikke väärtusi ja luua kogukondlikku meelsust (Freire 1972; Ipgrave 2003; McKenna et al. 2008).

ÕPILANE – OBJEKT VÕI SUBJEKT?

Nagu eelpool mainitud, on sokraatiline dialoog erinev sellest, kuidas sai sellest aru Freire. Inimesekontseptsioonist kõneldes lubage peatuda Martin Buberi dialektikal (1923), mida on kasutanud paljud juba eelpool nimetatud kui ka teised tänapäeva mõtlejad ja haridusteadlased ning käesoleva konverentsi vaatevinklist on tema „mina-sina“ (I-thou) dialektika „mina-see“ (I-it) asemel väärt mainimist. Mina-sina suhtes käsitletakse teist osapoolt, olgu siis siin selleks õpilane kui kedagi, kelle vaatenurk on väärt tõsiselt võtmist. Endast erineva arusaama sallimine ja austus ei tähenda kaugeltki nõustumist ja omaksvõtmist, vaid rõhuasetus on pigem empaatial. See tähendab väljakutset austada teisi inimesi kui kedagi, kes püüab eluga hakkama saada parimal viisil, mis talle on hetkel kättesaadav.

Nii on õppeprotsessis kõik osapooled õppimisele avatud; sellekohaselt on õpetaja, õpilased ja sisu omavahel intersubjektiivselt seotud. See tähendab, et igal osapoolel on oma perspektiiv, puudub ühelt poolt ainuteadmist omav subjekt (tavaliselt õpetaja) ja teisalt teadaolev objekt (õpilane ja ainesisu), vaid kõik kolm elementi on omavahel intersubjektiivselt ja interpreteerivalt seotud. Õpilasel ja õpetajal on oma roll, kuid õpilane pole passiivne, vaid aktiivne tähenduse kaaslooja, luues koos õpetaja ja teiste õpilastega jagatud maailma, kus erinevused on väljendatud ja austatud.

DIALOOGILISE LÄHENEMISE RAKENDAMINE KOOLIS

RASKUSED JA VÕIMALUSED

Minu klassidiskursuse uuring (Schihalejev, 2009a,b,c) näitas, et dialoogi rakendamine ebaõnnestus tihti, kuigi nii õpetajad väärtustasid kui ka õpilased hindasid kõrgelt võimalust avaldada oma arvamust ning kuulata teiste oma. Kuigi tunnivälises kontekstis arenes sügav dialoog, ei tahtnud see klassikontekstis tihti õnnestuda. Peamiseks takistuseks oli juurdunud arusaam sellest, mida tähendab olla õpilane: reprodutseerida õigeid vastuseid. Kui aga nn õige vastus on antud, siis vajadus dialoogiks puudub.

Siin olen leidnud ühe väga viljaka lähenemise dialoogile, mis on enam kui suhtlusakt. Julia Ipgrave on arendanud dialoogilist meetodit kasutamiseks religiooniõpetuse tundides ja

väärtuskasvatuses. Oma uuringu põhjal Julia Ipgrave arendas dialoogi kolmetise mõistmise (2001, 19; 2005, 40–41).

- Esmane dialoog (*Primary dialogue*, kontekst) on teadlikkus erinevate kogemuste, vaatenurkade ja mõistmisviiside olemasolust klassis ja väljaspool seda. See on paljususe kontekst, mis tekitab dialoogiks vajaduse.
- Teisene dialoog (*Secondary dialogue*, suhtumine) on positiivne ja avatud vastus paljususe kontekstile, eetos, milles õpilased soovivad erinevaga suhelda ja jagada oma seisukohti. Õpilastele tähendab see oma vaadete jagamist ning mitte hoidumist teemadest, mis võivad viia eriarvamustele, erinevused tehakse nähtavaks. Teisene dialoog saavutatakse kooli/klassi eetosega, mis hindab kõrgelt erinevusi ja teiste kuulamist ning milles õpilased tahavad üksteiselt õppida. Õpilasi julgustatakse looma reegleid, nende põhjal hindama oma tööd, püstitava küsimusi ja hüpoteese.
- Kolmandane dialoog (tegevus) on kõneakt, mis rajaneb esmasele ja teisasele dialoogile. Selle saavutamiseks võib kasutada erinevaid meetodeid, strateegiaid ja ülesandeid, mis julgustavad õpilasi väljendama, läbi rääkima ja põhjendama oma vaatenurka. Stiimul kolmandaseks dialoogiks võib varieeruda jutustusest juhtumianalüüsini, tsitaadist pildi või videoni, samuti rühmitamise, liigitamise ja järjekorra ülesanded. Neid kasutatakse selleks, et aktiveerida õpilaste mõtlemist ja materjaliga töötamist.

Järgnevalt peatun mõningatel eelpool kirjeldatud õppimise paradigmat lähtuvaltel inimesekäsitlevate kooskõlalistel õppimise viisidel.

LOOD JA PILDID

Mida nooremad on lapsed, seda raskem on neil mõelda abstraktselt. Samas ei tähenda see, et nad ei oleks võimelised mõtlema keeruliste küsimuste üle. Lood ja pildid annavad võimaluse väärtuste üle mõelda ja arutada juba väga noorte lastega. Samuti annavad lood ja pildid ruumi mitmete interpretatsioonidele, huvitavatele nüanssidele ja loomingulisusele – nii õpilase kui ka õpetaja vaatevinklist. Võtmeküsimuseks on see, kuidas õpetaja suhtub õpilastesse ning kuidas ta loob õhkkonna, mis soodustab avatud mõttevahetust ning julgust mängida ka tavatute mõtetega. Väärtusalase dialoogi õnnestumiseks peab klass olema nagu ideelabor, milles on ühtaegu turvaline ja põnev ning kus kogetakse elulähedust ja mitmetahulisust, mitte aga koht, milles triviaalseks lihtsustatud küsimustelke on õpetajal teada õige vastus ning õpilased peavad selle ära arvama.

Lugu **parunist ja parunessist** olen kasutanud ajaloo tunnis. Õpilastel palutakse algul üksi, siis gruppides leida, kes on antud loos keskaja tingimusi silmas pidades kõige enam süüdi. Antud töövorm võimaldab kogeda, et inimese otsused peegeldavad nende tegelikke väärtusi ja vajadusi ning need omakorda on seadud kontekstiga, milles inimene elab. See annab ruumi ka reflekteerimiseks oma väärtushinnangute üle, ning võimaluse kogeda paljususe konteksti (Ipgrave'i esmane dialoog). See, kas saavutatakse ka teisane dialoog ning julgetakse astuda sisulisse dialoogi, oleneb õpetaja oskustest dialoogi juhtida ning teha julgustavaid ja sisulisi vahekokkuvõtteid.

Seda lugu annab kasutada ka empaatia harjutamiseks. Sel juhul antakse õpilasele üks roll, kelle „advokaadiks“ ta hakkab. Õpilane püüab leida argumente ja lisada loo nüansse, miks tema saadud roll on kõige vähem süüdi. Peale individuaaltööd kogunevad algul need, kes said sama rolli, ning luuakse ühine lugu antud rolli vaatevinklist. Järgmises etapis toimub klassi ühine diskussioon, milliste väärtuste vahel nende tegelased pidi valima.

Kolmas võimalus loo kasutamiseks on anda erinevad filosoofilised süsteemid (nt Kanti deontoloogiline e kohuse-eetika, mis keskendub teo olemusele – milline tegu on hea; Benthami utilitaristlik eetika, mis keskendub tagajärgedele – mis toob võimalikult palju kasu võimalikult suurele hulgale; Aristoteelse areetiline e loomutäiuse eetika – milline on vooruslik inimene) ülesandega mõelda, milline on antud lähenemise kohaselt nn "süüdlaste" järjekord.

Kõigi ülalnimetatud võimaluste korral on oluline, et tunni lõpus on õpilastel aega sõnastada ka enda arvamus, mis ei tulene nende ettenähtud rollist ning reflekteerida ka selle üle, mida olulist nad antud tunnis õppisid – enda, oma väärtushinnangute ja ümbritseva maailma kohta.

Pilte olen kasutanud alates lasteaia lastest kuni ülikooli õpilasteni välja. Pildid aktiveerivad õpilaste loomingulise ja kujundliku mõtlemise ning aitavad vestlusesse tuua ka mängulisuse elementi, mis hõlbustab sisuka dialoogi ja toetava õhkkonna tekkimist. Piltide kasutamine aitab märgata ja tähelepanu juhtida detailidele, sisse tuua erinevaid hääli, käsitleda turvaliselt tundlikke teemasid (nt südamevalu, lein, häbitunne, vastandlikud tunded ja väärtused).

JÄRJESTAMISE ÜLESANDED

Seni kui me vaatame kasvõi näiteks RÕK-s sõnastatud väärtustest iga väärtust eraldiseisvana, ei tundu nad nähtavasti kuigi problemaatilised, küll aga loosungilised. Probleemseks ja ühtlasi huvitavaks ning eluliseks muutuvad nad siis, kui neid peab omavahel suhestama. Elus ei pea tihti ju lihtsalt valima selle vahel, kas olla aus või valelik, olla hooliv või hoolimatu, vaid valik on kahe ning enama väärtuse vahel – kas minu jaoks on olulisem olla aus või hooliv, patriotistlik või salliv? Ülesande lihtsustamiseks olen teinud valiku väärtustest (nt võib võtta RÕK alusväärtused) ning õpilased koostavad oma väärtuste hierarhia: kõige üleval on kõige olulisem väärtus, millest kõik teised väärtused peaksid lähtuma, edasi tuleb kaks väga olulist väärtust, siis kolm olulist väärtust. Taoline ülesanne paneb sügavamalt mõtlema oma väärtuste hierarhia üle ning väärtuste koha üle igapäevases elus. Sama ülesanne, kui see teha rühmatööna, annab lisaks ka kogemuse, kuivõrd erinevalt me mõistame seda, mida üks või teine väärtus tegelikkuses tähendab ning et palju vastastikkust mittemõistmist tuleneb sellest, et me tajume samu sõnu veidi erinevalt. Seega tasub aeg-ajalt küsida, mida teine osapool täpsemalt silmas peab.

ROLLIMÄNGUD

Rollimäng on meetod, kus õpilane peab probleemi lahendama teatud rollist või situatsioonist lähtuvalt. Rollimäng arendab empaatiavõimet ning aitab lähemalt tundma õppida olukordi ja asjaolusid, mis muidu tundmatud. Situatsioon peab sisaldama probleemi ning järgnema peab analüüs koos alternatiivsete lahenduste pakkumisega.

Olen allpool esitanud kaks rollimängu, mis mõlemad aitavad mõista ühiskonnas olemasolevat mitmekesisust ning vajadust sallivuseks ning võimaldavad kogeda demokraatlikku otsustamise protsessi.

KASUTATUD KIRJANDUS

Freire, Paulo (1972) *Pedagogy of the oppressed*. London: Penguin.

Gadamer, Hans-Georg (1975) *Truth and Method*. London: Sheed and Ward.

Hirsjärvi, Sirkka (1983) *Kasvatustieteen käsitteistö*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Iprgrave, J. (2001) *Pupil-to-Pupil Dialogue in the Classroom as a Tool for Religious Education*, Warwick Religions and Education Research Unit Occasional Papers 2 (Coventry: University of Warwick).

Iprgrave, J. (2003a) *Building E-Bridges. Interfaith Dialogue by E-mail* (Birmingham: Christian Education Publications).

Iprgrave, J. (2005) Pupil-to-pupil dialogue as a tool for religious education in the primary classroom, in: Jackson, R., McKenna, U. (Eds.) *Intercultural Education and Religious Plurality*, Oslo Coalition Occasional Papers 1. Oslo: the Oslo Coalition on Freedom of Religion or Belief, p. 39–42.

McKenna, U., Iprgrave, J., Jackson, R. (2008) *Interfaith Dialogue by Email in Primary School* (Münster/New York/ München/Berlin: Waxmann Verlag GmbH).

Niebuhr, Richard (1963) *The Responsible Self*. New York: Harper & Row

Schihalejev, O. (2009a). Dialogue in religious education lessons – possibilities and hindrances in the Estonian context. *British Journal of Religious Education*, 31(3), p. 277 - 288.

Schihalejev, O. (2009b) *Estonian young people, religion and religious diversity: personal views and the role of the school*. Tartu: Tartu University Press.

Schihalejev, Olga (2009c) Prospects for and obstacles to dialogue in religious education in Estonia. Avest, I. ter; Jozsa, D.-P.; Knauth, T.; Rosón, J.; Skeie, G. (Toim.) *Dialogue and Conflict on Religion Studies of Classroom Interaction in European Countries*. Münster: Waxmann Verlag GmbH, p.62 – 85.

Vermasvuori, Juha (1987) Kasvattajan suhde uskonno pedagogiikkaan. In: Tamminen, K; Vermasvuori, J; Niemi, H; Kontula, L. *Johdatus uskontokasvatukseen*. Helsinki: Helsingin Yliopisto.

Walzer, Michael (1997) *On Toleration*. New Haven: Yale University Press.

LUGU PARUNIST JA PARUNESSIST

Elasid kord Parun ja Paruness. Parun käis tihti lossist väljas, küll jahiretkedel, küll oma maavaldusi üle vaatamas, küll lepinguid sõlmimas. Parun oli jätnud oma naisele ranged eeskirjad, et sel ajal kui Parun toimetab väljas, ei tohi Paruness lossist lahkuda. Ta andis väga selgelt mõista, et kui ta leiab, et naine on lahkunud, laseb ta hukata. Nagu ikka, lahkus Parun seegi kord varahommikul lubades naasta alles hämaras.

Paruness kasutas aga juhust, et kohtuda oma armukesega. Peale tormilist päeva hiilis Paruness tagasi, et olla enne pimedat kodus.

Paruness teadis, et kui ta väravast sisse läheb, ootab teda hukkamine. Seetõttu tahtis ta siseneda tagaukse kaudu, kuid sild oli üles tõstetud. Ta ruttas lossi vallikraavile ning palus Paadimeest, et see viiks ta üle vee. Too soovis aga tasu ning Parunessil polnud maksta.

Kiirustades naasis Paruness oma armukese juurde ning palus abi. "Kuid see oli ainult romantiline seiklus. Ma ei riski Paruni vihaga," vastas too.

Paanikas tormas Paruness oma Sõbranna poole ning palus talt raha. Vastuseks tuli ainult: "Sa võid süüdistada ainult iseennast - ma ju hoiatasin, et sa ei peaks armukest."

Kurvana läks Paruness tagasi lossi. Väravavaht oli teda juba ootamas ning ainsa kirvehoobiga eemaldas tal pea.

Kes oli süüdi Parunessi surmas? Pane 6 tegelast järjekorda, alustades suurimast süüdlasest!

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____

Rollimäng

Siinkirjeldatud rollimäng on inspireeritud 2007.-2008. aastal tõestisündinud loost Suurbritannias. (nt The Guardian, 07.11.2007), mis päädis 17.-19. juunil Suurbritannia ülemkohtus. **Rollimängus on oluline, et osalejad suhtuksid ning esitaksid oma tegelasi kui mõistlikke ja sümpaatseid inimesi, isegi siis, kui nad nende vaateid ei jaga. Peale rollimängu saavad õpilased avaldada ka oma arvamust.**

14-aastane Walesi koolitüdruk **Sarika Singh** keeldus ära võtmast raudset käevõru, mida sikhid kannavad patust hoidumise meeldetuletuseks. Kool eemaldas tüdruku õppetööst, kuna tema teguviis eiras koolivorminõudeid ja kooli kodukorra reegleid.

Rollimängu sissejuhatus. Käite koolis, kus kantakse koolivormi. Tüdrukutel on sinine põlvedeni ulatuv seelik ja valge pluus, poistel mustad viigipüksid, valge särk ja punane lips, igasuguste peakatete ja ehete, välja arvatud käekella kandmine koolis pole lubatud. Taoline koolivorm rõhutab ajaloolist järjepidevust ning kuulub teie kooli maine juurde – teie kooli kuulumine on auasi ning ka koolivorm kuulub selle juurde. Käesoleval õppeaastal tuli teie kooli sikhi neiu. Ta kannab metallist käevõru, mida keeldub ära võtmast. Kooli reeglitest lähtuvalt keelasite tal kooli tulla enne kui ta eemaldab käevõru. Sarika vanemad nõudsid hoolekogu koosolekut, kus kooli nõudmised üle vaadatakse.

Mille poolest on teie otsus hea Sarikale, koolile, ühiskonnale laiemalt?

Alguses mõeldakse argument üksinda, siis aga sama rolli saanute rühmas. Läbi rollimängu on võimalus kogeda mitmeid perspektiive, harjutada empaatiat ja rollikaartides on peidus ka informatsioon ehk tundmatu religiooni kohta, rollimäng võimaldab ka osaleda demokraatlikus otsustusprotsessis ja peale seda reflekteerida oma hinnangute taga olevate väärtuste üle.

ROLLIKAARDID:

Koosoleku juhataja. Sul on täiesti ükskõik, millise otsuseni jõutakse, peasi, et midagi ära otsustataks ja kõigil oleks võimalus otsuse protsessis osaleda. Et töö sujaks, selgita alguses koosoleku osalistele protseduuri. Enne arutlust tee teatavaks oma otsused järgmistes küsimustes:

Kes räägib – kas sõnavõtude järjekorra otsustad sina või saavad sõna need, kes käega märku annavad? Kas vastulaused saab esitada kohe või alles siis, kui üks kord on kõik osapooled ära kuulatud?

Kui pikad võivad olla sõnavõttud? (Kas nii kaua kui ise soovib või on maksimaalne aeg määratletud – 1, 2, 3 või 4 minutit)

Kuidas otsus langetatakse – kas konsensuslikult (et kõik peavad nõustuma), avaliku või salajase hääletamise teel?

Nüüd juhi koosolekut neist otsustest lähtuvalt, kuid jälgigi, et kõik osapooled saaksid sõna.

Osalejad: Hoolekogu liige1, vilistlaste esindaja

Sarika

Sarika lapsevanem

Õpilaste esindaja

Õpetajate esindaja

Hoolekogu liige2, kohaliku volikogu esindaja

Hoolekogu liige 3, lastevanemate esindaja

Hoolekogu liige 4, kooli rahaliselt toetava MTÜ esimees.

Sarika : Käevõru on sulle väga oluline, sest sa oled usklik sikh. "See tuleb mulle pidevalt meelde, et peab tegema head, mitte kurja. Ning et Jumal on üks. See on märk sellest, et ma ei taha jätta oma usku, see on märk seotusest igavese Tõe ja Vabadusega." Mille poolest on Sinu otsus hea Sulle, koolile, ühiskonnale laiemalt?

Sarika lapsevanem: Te ei ole kooli otsusega rahul. Rõhutate, et see käevõru ei ole ehtesi, vaid ususümbol, mis peab meenutama, et alati tuleb teha head ja hoiduda halbadest tegudest. Käevõru ehk Kara on üks viiest sikhide sümbolitest, mida usklikud sikhid alati kannavad ning lisaks pikkadele juustele ainus, mida kannavad naised. Kara on igaviku ja Jumalaga ühtsuse sümbol. Sikhidel on lisaks käevõrule veel 4 atribuuti. Neid tuntakse kui viit K-d: Keša (pügamata juuksed, tähistab inimese loomulikku olekut, ning mida kaetakse keški'ga – turbaniga), kangha (väike, juustes kantav puust kamm, mis on puhtuse sümbol – sellega kammitakse juukseid hommikul ja õhtul), katša (teatava lõikega põlvpüksid, mis sümboliseerivad seksuaalset puhtust), kirpan (mõõk/pistoda, mis tähistab vaprust, valimisolekut võidelda oma nõrkusega ning oma usu eest) ja kõne all olev kara (paremal randmel kantav terasest käevõru). Need kõik aitavad kaasa sikhi ühtsuse ja eesmärkide saavutamisele. Mille poolest on Sinu otsus hea Sarikale, koolile, ühiskonnale laiemalt?

Õpilaste esindaja. Õpilaste seas on kostunud nurinat kooli rangete riitumise reeglite vastu. Sarika juhtum oleks heaks ettekäandeks reeglite muutmiseks. Mille poolest on Sinu otsus hea Sarikale, koolile, ühiskonnale laiemalt?

Hoolekogu liige 4, kooli rahaliselt toetava MTÜ esimees. Oled erapooletu, tahad ära kuulata kõigi osapoolte seisukohad. Sinu arust ei tohi emotsioonide põhjal otsuseid teha, vaid lähtuma kainest kaalutlusest. Peate kindlasti jõudma kõiki rahuldava otsuseni, kuulama ära kõik osapooled. Alles peale seda tahad teha oma otsuse. Mille poolest on Sinu otsus hea Sarikale, koolile, ühiskonnale laiemalt.

Õpetajate esindaja. Sul on hirm, et järgmisena tuleb klassi islamiusuline neiu, nagu kaetud, nagu nõuab tema usk. Põhimõtteliselt võiksid lapsed näha välja ühesugused, see vähendab pingeid klassis ning teeb õpetaja töö lihtsamaks. Mille poolest on Sinu otsus hea Sarikale, koolile, ühiskonnale laiemalt?

Hoolekogu liige1, vilistlaste esindaja: Taoline probleem pole uus. Prantsusmaal on otsus tehtud riiklikul tasandil – selleks, et mitte tekitada probleeme usulisel pinnal, võeti 2004. aastal Prantsusmaal vastu seadus, mis keelustas islami pearättide ning teiste selgete ususümbolite nagu juutide kipa (väike mütsike, mida meesterahvad kannavad) või krutsifikside (ristikujuline ripats) kandmise riiklikes koolides. Antud koolis on sätestanud oma koolivormi nõuded juba ammu ja pole mõtet seda uuesti üle vaadata. Mille poolest on Sinu otsus hea Sarikale, koolile, ühiskonnale laiemalt?

Hoolekogu liige2, kohaliku volikogu esindaja. Tead sikhidest ja religioonidest mõndagi. Sikhidel on lisaks käevõrule veel 4 atribuuti, mida kannavad mehed. Neid tuntakse kui viit K-d: Keša (pügamata juuksed, mida kaetakse keški'ga – turbaniga), kangha (väike, juustes kantav puust kamm), katša (teatava lõikega põlvpüksid) kirpan (mõõk/pistoda) ja kõne all olev kara (paremal randmel kantav terasest käevõru). Need kõik aitavad kaasa sikhi ühtsuse ja eesmärkide saavutamisele. Kas siis kui tuleb noormees, tuleks lubada ka nendele õigused? Mille poolest on Sinu otsus hea Sarikale, koolile, ühiskonnale laiemalt?

Hoolekogu liige 3, lastevanemate esindaja. Oled kõrge empaatiavõimega inimene ning sul on kahju tüdrukust, kellel on silmapaistvad akadeemilised võimed ning samas on sümpaatne oma usukindluses. Inimeste usulised õigused on alusõigused ning vajavad rakendamist, kui need ei piira teiste inimeste õiguseid. Kooli reeglid on need, mis tuleks üle vaadata kui need on ajale ja inimeste vajadustele jalgu jäänud. Mille poolest on Sinu otsus hea Sarikale, koolile, ühiskonnale laiemalt?

KAS JÕULUD PEAKS OLEMA RIIKLIK PÜHA?

Järgnev tund on loodud koostöös Marja-Liisa Küttise ja C.R. Jakobsoni nim gümnaasiumi õpilastega 2008. a adventi ajal.

TUNNI KÄIK

1. Õpetaja tutvustab tunni teemat ja selle vajalikkust (2 min)

Alates taasiseseisvumisest on jõulud Eestis riiklik püha. Ajal, mil nõnda otsustati, vastanduti sellega selgelt nõukogude ateistlikule ideoloogiale ning rõhutati nii Eesti kuulumist Euroopa kristlikusse kultuuriruumi ning esimese Eesti vabariigi aegsete traditsioonide taastamise vajadust. Suurem osa peale 90. aastat sündinud inimesi on suure tõenäosusega pidanud jõule mingil kombel, väga paljude jaoks on see perepüha ning kirikudki on sel ajal rahvast enam täis kui mistahes muul ajal. Siiski, selle tähistamine riikliku pühana pole ehk nii iseenesest mõistetav kui tundub.

1. ülesanne: paaristööna püüdke leida argumente selle poolt ja vastu (kokku vähemalt 3), et jõulud peaksid olema riiklik püha (**3 min**) – kirjutage vastavasse tulpa (vt tööleht)

2. Õpetaja tutvustab tunnis kasutatavat metoodikat (2 min)

Selle problemaatika nüanssidega ja keerukusega tutvume läbi rollimängu. Täna olete te riigikogu liikmed, kelle ette on tõstatatud küsimus, kas jõulud peaksid olema riiklik püha või mitte. Selleks, et teha informeeritud otsust, peab ära kuulama mitmete huvigruppide esindajad ning hindama nende argumente kolmest (?) aspektist: kas see argument 1) on kooskõlas demokraatia põhimõtetega, 2) kas nad toetavad ühiskonna sidusust (seda, et me tunneme end ühtse eesti rahvana, ajame ühist asja) ja 3) kas taoline argument toetab ühiskonna kõigi gruppide võrdse kohtlemise printsiipi (see et üks rühm pole eelistatud, vaid kõiki koheldakse võrdselt), 4) kui on endal mingi lisaargument, siis ka sellest lähtuvalt

Enne aga, kui asuda hindama neid argumente, peab igaüks minema ühe huvigrupi esindajaks ning leidma selle huvigrupi peamised argumendid, mis tuleb ühel grupi liikmel 'riigikogus' ette kanda (üks kirjutab märksõnadena tahvlile, teine seletab)

2. ülesanne: töö väikerühmades otsida oma huvigrupi argumente - nii tekstist kui ka võimalikke lisaargumente, olulisemad/veenvamad neist välja noppida (5 min)

3. Õpetaja (?) juhatab sisse 'riigikogu istungi' (kokku 24 min, igal kõnelejal maksimaalselt 3 min koos küsimuste-vastustega)

'Spiiker' võib olla õpetaja või keegi õpilastest. Spiiker jälgib aega ja annab sõnaõigust, oleks hea, kui oleks mingi haamer, millega aja täissaamisest märku antakse.

Head riigikogu liikmed! Peame täna otsustama, kas jõulud peaksid olema riiklik püha või mitte. Kuulame ära kõik huvigruppide argumendid ning hindame neid tabelis etteantud kriteeriumitest lähtuvalt. Selleks tuleb iga argumenti hinnata kolme etteantud või ka mõne muu kriteeriumi kohaselt – kui vastab, teha vastavasse lahtrisse pluss, kui on lisaargument, lisada sellekohane märkus viimasesse veergu. Üks argument võib vastata ühele või ka mitmele kriteeriumile. Kõnelejatele võib esitada täpsustavaid küsimusi. Kas on protseduurilisi küsimusi?

Palun esimene kõneleja....

4. Iga õpilane arvutab kokku pluss ja miinuspunktid. Toimub kaks hääletamise vooru: esimesega antakse teada, kas enam oli poolt või vastuargumentidel punkte. Teises voorus antakse teada, mille poolt ise hääletaks. (3+2+2 min)

5. Kui aega üle jääb, ühine diskussioon – millised on veel lisaargumendid jõulude riiklikuks pidamiseks või selle vastu?

HUVIGRUPID

ETTEVÕTTE JUHID – TÖÖSTUSTEHNIKA JMT, MILLE TARBIMINE ON AASTA LÕIKES SARNANE, KEDA TOETAVAD USALDUSTELEFONI TÖÖTAJAD

Teile on jõulude riiklik tähistamine üpris ebamugav, päris kindlasti pole mitte mingit põhjust selle puhul lausa vabu päevi anda. Tervelt kolm tööpäeva läheb kaduma, mis koos kohe peale jõule saabuva aastavahetusega on eriti laastav. See mõjub negatiivselt tööruumile, kuna terve töökollektiiv on kõik ühel ajal puhkamas. Pikkadelt pidustustelt naasnuna võtab taas aega, mil normaalne tööruum taastub. Samuti lisab see teile väljaminekuid, päevade eest, mil tööd ei tehta, peate ju ikkagi maksma.

Vaadates statistikat, siis suurem osa enesetappe ja enesetapakatseid toimub just jõulude ajal. Jõulustress on muutunud absoluutselt tavaliseks nähtuseks, kellel pole piisavalt palju raha kinkide ostmiseks, kellel pole jälle nii palju aega, et korralikult poodides käia. Ja kõige hullem on see, kui sul juhtumisi pole suurt õnnelikku perekonda, kelle juurde jõuluõhtul minna, siis ükskõik kui palju sa ka ennast ei veenaks vastupidises, ikka tunned lõpuks ennast üksiku friigina, kes ei sobi sellesse rõõmsasse maailma. Jõulude ajal on inimesed tundlikumad ja vaatavad rohkem endasse. Aastalõpp on tagasivaatamise ja kokkuvõtete tegemise aeg. Võibolla on olnud halb aasta, võibolla tõi see kaasa kellegi lähedase kaotuse või lootuste purunemise. Aastalõpp toob teravalt esile ka kõik vanad halvad asjad. Need kaks asja, jõulude ja aastavahetuse probleemid, põimuvad. Inimesed, kes on masenduses ja üksinda ei suuda vaadata, kuidas õnnelikud pered koos jõule peavad. Kujutage ette üksikut inimest, kes üksi pimedas toas jõulukuuse kõrval, kuuse all pakk, mille ta endale ise on teinud ja ära pakkinudki, et vähegi rohkem jõulutunnet oleks. Vaikselt loeb ta oma salmi ja avab paki teeseldes üllatust ja rõõmu, seejärel jääb ta vait ... Televisiorist tulevad ainult jõulureklaamid, mis kutsuvad üles ostma asju, mida normaalne inimene tavaliselt tappeski ei ostaks, kõik ainult sellepärast, et ühiskondlik arvamus leiab, et jõulude puhul tuleb igale vähegi tuttavale inimesele võimalikult kallis kingitus teha. Need, kellel aga raha napib, tunnevad ennast alaväärsena.

AMETIÜHING, KEDA TOETAVAD TEENINDUST PAKKUVATE JA TARBEKAUPU TOOTVATE ETTEVÕTETE JUHID

Jõulud on mõnusad ning kosutavad perepühad, kus sugulased saavad kokku ja vanematel on võimalus oma lastega pisutki kvaliteetaega veeta. Põhjamaa talv on ju nagooni kole pikk ja pime, kui see väike puhkus ka vahepealt ära kaob, siis poleks üldse miskit, mida oodata, mille nimel kodusid ja tänavaid ehtida, mille pärast üksteisele toredaid üllatusi teha, paljusid inimesi tabaks depressioon. See on ju nii tore – saab hästi süüa, tehakse palju kingitusi ja lisaks on veel vabad päevad ka, saab ometi natuke lihtsalt lamada ja elu nautida.

Jõulude riiklik tähistamine annab paljudele ettevõtetele olulise osa tulust. Kauba läbimüük ja teenuste pakkumine kasvab jõulude ajal tohutult.

Samuti pole vähetähtis heategevuskampaaniatest saadav tulu. Muidugi, head saab teha ka muul ajal, kuid sellised verstepostid on vajalikud, et meid igapäevasest enda peale mõtlemisest lahti raputada. Igapäevane heategevus ning erilised ajad heategevuseks pole omavahel vastuolus, vaid pigem üks toetab teist; kui ei tee igapäevaselt heategevusi, siis ei ole sul sellist mõtlemisviisi, et head teha. Samas, kui pole erilisi aegu, mis selle väärtust rõhutavad, hääbub peagi igapäevane heategemine ka.

TEISTE RELIGIOONIDE ESINDAJAD

Eesti maausulistel on jõulud perepäeva.

ATEISTID 2000. a rahvaloenduse andmetel 68 547 - 6% elanikkonnast. Te ei pea õigeks kristluse riiklikku toetamist, jutt Jeesusest ja temaga seonduvast ajab lihtsalt vihale. Kogu jõuluteema on silmakirjalik ja vastik, miks peaks sellist hullust riiklikult toetama. Jõulude pidamine on ka mitteteadusliku maailmapildi kujundamise üks vahendeid, mis on vastuolus meie eesti edulooga, olgu siis tegu religioosse looga Jeesuse sünnist või muinasjuttudega jõuluvanadest ja päkapikkudest. Alates novembrist on kõik kohad täis jõuluvanadest, laulvaid kuuski ja säilitusaineid täistopitud piparkooke.

MOSLEMID (Eestis 1400 ringis, arv kasvab)

Tegelikult enamus Eestis elavaid moslemeid elavad siin mitmendat põlve ja sarnaselt teiste maade integreerunud moslemitega peavad jõulupühi. Siiski on neidki, kes peavad seda ahistamiseks. Kui muudes maades on selles veel kahtlust, siis Eesti puhul ei saa küll kristlikust maast rääkida. See aeg, kus Euroopa oli kristlik, on möödunud – kristlaseks tunnistab end vaid umbes kolmandik eestimaalastest. Tulevad uued ja elujõulisemad religioonid.

Miks peaks pidama teiste religioonide esindajad pidama jõule, samas kui enda religiooni suured pühad peab tööolena. Näiteks meie paastukuu ajal (oktoobris), kus mu keha on nõrk, peaksime töötama vaid osakoormusega või meie uuel aastal (mis sel aastal on 18. detsembril, järgmisel aastal aga 4. detsembril) peaksime saama õiguse välja võtta vabu päevi, mitte jõulude ja muude kristlike pühade ajal. Siin riigis käib usuline ahistamine. Vaadake oma koolide ainekavasid – ajaloo ja kirjanduses, kus peaaegu ainsana räägitakse religioonidest, on kristlusest 90% ulatuses, islamit näiteks mainitakse vaid mõned harvad korrad. Ei saa aktsepteerida, et kristlikud pühad on riiklikud ja meie usu omad mitte.

Juute on Eestis umbes 2500, bahailasi 140, krišnaitte 150, budiste umbes 50, samas budismi poole kalduvaid tuhatkond.

JEHOOVA TUNNISTAJAD, MITMED VABAKOGUDUSED, KES EI PEA JEESUSE SÜNNIPÄEVA, SAMUTI MOSKVA PATRIARHAADI ÕIGEUSU JT KOGUDUSED

JEHOOVA TUNNISTAJA (Eestis oli neid 2007. aasta andmete kohaselt 4 200)

Jõulud ei tohiks olla riiklik püha. Jõule ei tohiks üldse pidada, see on paganlik komme ja nüüd veel ka räige mammona kummardamine. Kristlusega pole siin mingit pistmist. Piiblis pole Kristuse sünnipäeva kirjas. Arvata võib, et ta sündis sügisel, septembris või oktoobris. Et piibel seda ei näita, siis järelikult pole see ka oluline. Surmakuupäev on ju väga täpselt paigas – see näitab väga hästi, mis on oluline. Kogu see päkapikkude ja jõuluvana asi on ka üks suur laste petmine väikesest peale. Mille pärast peaksid lapsed vanemaid ja nende jutte usaldama, kui juba väikesest peale ajatakse neile mingit jama tõe pähe? Vanemad peavad lastele elust rääkima nii, nagu see on: et jõuluvana ja päkapikke pole olemas. Me saame aru, et lapsed tahavad kingitusi, tahavad mängida ja lõbusalt aega veeta. Lapse jaoks pole ju vahet, kas kingitoojal on punane mantel seljas või mitte. Emad-isad teevad igal ajal lastega toredaid asju, läheme koos lastega kusagile, näiteks veekeskusesse. Meie ei vaja kalendrisse kirjutatud põhjust, et just nüüd peab palavikuliselt kingitusi tegema.

Mitmed teisedki kristlikud vabakogudused ei pea jõule, kuna ei teata täpset aega. Ning ka seetõttu, et tänapäevade jõulude pidamine toetab liigselt tarbimise ja raha kultust, saamise olulisust andmise rõõmu asemel. Tõeline jõulusõnum, mil pole asjade ega päkapikkudega ühist, kõlab nii vaikselt, et kesk peomelu kuulevad seda vaid õige terased kõrvad. Eesti taasvabaduse algul oli paljudel moes kuulutada, kuidas nad nõukogude ajal keelatud jõule pidasid ja salaja pühakoja poole rühkisid, riskides töö ja ameti kaotusega. Nüüd on jõulud riigipüha, kirikuksed on kõigile valla ja keegi ei pea enam midagi kartma. Varem oli hirm, nüüd on ränk ajapuudus, sest maiste asjadega hakkama saamine rõõvib kogu maapealse elu kõige väärtuslikuma – aja ja meelerahu. Tõsise jutu asendamine lihtsamaga, asjade ja päkapikkudega. Kui jõule riiklikult ei tähistataks, siis puuduks ballast selle ümber ning saaks keskenduda taas jõulude sõnumile.

Teised, nagu näiteks Moskva patriarhaadile alluvad õigeusu kogudused (enamasti venekeelseid liikmeid umbes 170 000, 13% eesti elanikest), tähistavad jõule 7. jaanuaril.

LUTERLASED, KATOLIIKLASED, BAPTISTID, METODISTID, ADVENTISTID, KES PEAVAD JÕULUDE AJAL JEESUSE SÜNNIPÄEVA.

Loomulikult peavad jõulud olema riiklik püha – nii kaua, kui me tahame olla osa vanast Euroopast ei tohiks siinkohal küsimustki tekkidagi. Ah et usuvabaduse seisukohalt ei tohiks toimuda sellist ühe religiooni selget eelistamist teistele? Päril nii ei saa oma kultuuripärandisse ka suhtuda, Euroopa on ajalooliselt kristlik ala, nii et on normaalne, et me just kristlikke pühasid teistele eelistame. Siin, Euroopas ja Eestis, kuuluvad need pühad selle maa traditsioonide hulka ning on ületanud igasugused religioonide piirid. Jõulud on osa eestlaseks olemisest. Mistahes asi, mis lükkab kõrvale traditsioonilise kultuuri, ei ole meie riikliku identiteedi seisukohalt positiivne.

Jeesuse süünd on väga oluline tähtpäev kristlaste jaoks, olgugi et maailm on püüdnud ilusast, hingele mõeldud pühast luua räiget tarbimisorgiat. Iga mõistlik inimene, kui ta seda enda jaoks oluliseks peab, suudab ju väliselt särast ometigi üle vaadata ja keskenduda jõulude tõelisele sõnumile. Samuti on oluline mõelda, kui palju heategevust tehakse adventi ajal, südames kandes jõulude sõnumit, et peaks olema natukegi üle oma kasuahnusest ning enda vajadusest ning selle asemel mõtlema hoopis teistele, kes abi ja head sõna ning tähelepanu vajavad.

Ja kui jõulud poleks riiklik püha, siis poleks ju ka vabu päevi, mis tähendab, et üldjuhul poleks kristlastel enam võimalik jõulude 1. pühal kirikus käia. See aga meenutab juba nõukogudeaegseid vahendeid usu väljajuurimiseks – kas seda me siis tahamegi? Keelustame äkki pühapäeva pidamise ka ära, mis on samuti kristlusest pärit? Just tänu sellele, et Euroopa ja Eesti on muutumas multikultuuriliseks, peame säilitama ja aus pidama oma traditsioone. Neid ühiselt pidades ületame need piirid, mis meid üksteisest lahutavad. Muidu on varsti tegu üksteist mittehoolive, juurteta ning igaüks vaid oma naba imetleva rahvakildude koguga.

Statistilised andmed: Eestis oli 2007. aasta seisuga umbes 180 000 (14%) luterlast, 18 000 Eesti apostliku õigeusu koguduse liiget, 6000 baptisti, 6000 katoliiklast, 2 600 nelipühilast, 1 700 adventisti, 1 700 metodisti, samuti armeenia (2000) ja ukraina kirik (300 liiget), kelle jaoks on jõulud usuliselt oluline püha. Lisaks, enam kui pooled eestlased käivad jõulude ajal kirikus.

Tööleht: Kas jõulud peaksid olema riiklik püha?

1. Kirjuta kolm argumenti selle poolt või vastu

2. Hinda esitatud argumente järgmiste kriteeriumite alusel:

- kas otsus on kooskõlas demokraatia põhimõtetega,
- kas otsus toetab ühiskonna sidusust ja
- kas otsus toetab ühiskonna kõigi gruppide võrdse kohtlemise printsiipe,
- kui on endal mingi lisaargument kirjuta seegi

Argument poolt:	D/S/V	+	Argument vastu:	D/S/V	+
1.			1.		
2.			2.		
3.			3.		
4.			4.		
5.			5.		
6.			6.		
7.			7.		
8.			8.		
9.			9.		
10.			10.		
11.			11.		
12.			12.		
13.			13.		
14.			14.		
15.			15.		
KOKKU:			KOKKU:		

1. otsus: _____ argumentid on demokraatliku ühiskonna seisukohast tugevamad
2. otsus: mina olen jõulude riikliku tähistamise _____ (poolt või vastu)